

Η εποχή των Διαδόχων

Η ανάπτυξη των ελληνιστικών
βασιλείων

Διάδοχοι του Αλεξάνδρου

Αντίπατρος: Είχε οριστεί το 334 στρατηγός της Ευρώπης.

Πολυπέρχων: Ανήκε στη γενιά του Αντιπάτρου. Το 324 είχε σταλεί στη Μακεδονία μαζί με τους απόστρατους ως υποδιοικητής του Κρατερού.

Αντίγονος Μονόφθαλμος: Είχε μείνει πίσω στη Μικρά Ασία σχετικά νωρίς ως σατράπης της Μεγάλης Φρυγίας.

Κρατερός: διαπρεπής ευγενής και δημοφιλής στρατηγός. Το 324 είχε σταλεί πίσω στη Μακεδονία με τους αποστράτους για να πάρει τη θέση του Αντίπατρου.

Περδίκκας: γόνος κατά πάσα πιθανότητα της βασιλικής οικογένειας της Ορεστίδος και σωματοφύλακας ήδη του Φιλίππου, στο τέλος της βασιλείας του Αλεξάνδρου κατείχε τη διοίκηση της πρώτης στην τάξη ιππαρχίας των Εταίρων, της ιππαρχίας που διοικούσε δηλαδή ο Ηφαιστίων. Ο Αλέξανδρος του είχε εμπιστευθεί τη σφραγίδα του κατά τον θάνατό του.

- **Πτολεμαίος:** στενός φίλος του βασιλιά, καταγόμενος από την Εορδαία διοικούσε μονάδα ιππικού των Εταίρων. Ανήκε στον κύκλο των σωματοφυλάκων.
- **Λυσίμαχος:** ανήκε στον κύκλο των σωματοφυλάκων.
- **Σέλευκος:** διοικητής των προσωπικών υπασπιστών του βασιλιά.
- **Κάσσανδρος:** γιος του Αντιπάτρου που επίσης δεν είχε λάβει μέρος στην εκστρατεία.
- Τέλος ρόλο διαδραμάτισε και ένας μη Μακεδόνας Έλληνας, ο **Ευμένης από την Καρδία**, επικεφαλής της βασιλικής γραμματείας που κατά καιρούς είχε αναλάβει και στρατιωτικές διοικήσεις.

- **Πρώτος Πόλεμος των Διαδόχων (321-320 π.Χ. – Συμφωνία στον Τριπαράδεισο με αναδιανομή αρμοδιοτήτων)**
- **Δεύτερος πόλεμος των Διαδόχων (319-315/4 π.Χ. – Εκδίωξη του Σελεύκου από τη Βαβυλώνα, διακήρυξη Τύρου)**
- **Τρίτος Πόλεμος των Διαδόχων (314-311 π.Χ. – δράση του Αντίγονου κατά του Κασάνδρου, ο Σέλευκος επιστρέφει στη Βαβυλώνα, ανακωχή μεταξύ Αντίγονου-Ασία, Κασάνδρου-Μακεδονία, Λυσιμαχου-Θράκη, Πτολεμαίου-Αίγυπτος)**
- **Τέταρτος Πόλεμος των Διαδόχων (307-301 π.Χ. – Πτολεμαίος και Κάσανδρος ενάντια σε Αντίγονο & Δημήτριο, μάχη στην Ιψό)**

Διόδωρος 19.61.1-3, Διακήρυξη της Τύρου, 314 π.Χ.

Ο Αντίγονος **συνομολόγησε φιλία** με τον Αλέξανδρο του Πολυπέρχοντα που τον προσέγγισε. Μετά **κάλεσε σε γενική συνέλευση τους στρατιώτες και τους Μακεδόνες που κατοικούσαν εκεί και κατηγόρησε τον Κάσσανδρο** για την δολοφονία της Ολυμπιάδας και τα γεγονότα τα σχετικά με τη Ρωξάνη και τον βασιλέα (ενν. τον ανήλικο Αλέξανδρο Δ'). Επιπρόσθετα τον κατηγορούσε ότι παντρεύτηκε την Θεσσαλονίκη με τη βία και ότι φανερά σφετερίζεται την βασιλεία των Μακεδόνων κι ακόμα ότι εγκατέστησε τους Ολύνθιους, που ήταν οι χειρότεροι εχθροί των Μακεδόνων, στην ομώνυμη πόλη του και ξανάχτισε την Θήβα που είχε ισοπεδωθεί από τους Μακεδόνες. Και όταν **το πλήθος** **συμμερίστηκε την αγανάκτησή του, εισήγαγε ψήφισμα σύμφωνα με το οποίο ο Κάσσανδρος ανακηρυσσόταν εχθρός**, αν δεν κατέστρεφε τις νεοϊδρυθείσες πόλεις (δηλ. τη Θεσσαλονίκη και την Κασσάνδρεια), αν δεν απελευθέρωνε από τη φυλακή τον βασιλιά με την μητέρα του Ρωξάνη και δεν αποκαθιστούσε το γόητρό τους μεταξύ των Μακεδόνων, και με λίγα λόγια, αν δεν πειθαρχούσε στον Αντίγονο που είχε αναδειχθεί στρατηγός και είχε πάρει στα χέρια του τον έλεγχο του βασιλείου. **Με το ίδιο ψήφισμα ανακηρυσσόταν όλες οι πόλεις ελεύθερες, δίχως φρουρές και αυτόνομες.**

Διόδωρος 19.62.1

Ἄμα δὲ τούτοις πραττομένοις Πτολεμαῖος μὲν ἀκούσας τὰ δεδογμένα τοῖς μετ' Ἀντιγόνου Μακεδόσι περὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας ἔγραψε **καὶ αὐτὸς τὰ παραπλήσια**, βουλόμενος εἰδέναι τοὺς Ἕλληνας ὅτι **φροντίζει τῆς αὐτονομίας αὐτῶν οὐχ ἦττον Ἀντιγόνου**.

Συγχρόνως με αυτές τις ενέργειες, ο Πτολεμαῖος, όταν πληροφορήθηκε τις αποφάσεις που ψήφισαν οι Μακεδόνες με τον Αντίγονο αναφορικά με την ελευθερία των Ελλήνων, κυκλοφόρησε και ο ίδιος παρόμοια διακήρυξη, επειδή επιθυμούσε να πληροφορηθούν οι Έλληνες ότι η αυτονομία τους απασχολούσε και τον ίδιο εξίσου με τον Αντίγονο.

Πλούταρχος, Βίος Δημητρίου 1-2, 307/6 πΧ.

Χαῖρε βασιλεῦ Ἀντίγονε, νικῶμεν βασιλέα Πτολεμαῖον ναυμαχίαι, καὶ Κύπρον ἔχομεν καὶ στρατιώτας αἰχμαλώτους μυρίους ἑξακισχιλίους ὀκτακοσίους...

Ἐκ τούτου πρῶτον ἀνεφώνησε τὸ πλῆθος Ἀντίγονον καὶ Δημήτριον βασιλέας. Ἀντίγονον μὲν οὖν εὐθὺς ἀνέδησαν οἱ φίλοι, Δημητρίῳ δὲ ὁ πατήρ ἔπεμψε διάδημα καὶ γράφων ἐπιστολὴν βασιλέα προσεῖπεν. Οἱ δὲ ἐν Αἰγύπτῳ τούτων ἀπαγγελλομένων καὶ αὐτοὶ βασιλέα τὸν Πτολεμαῖον ἀνηγόρευσαν, ὡς μὴ δοκεῖν τοῦ φρονήματος ὑφίεσθαι διὰ τὴν ἥτταν. Ἐπενείματο δ' οὕτως τὸ πρᾶγμα τῷ ζήλῳ τοὺς ἄλλους διαδόχους.

Χαίρε βασιλέα Αντίγονε.

Νικήσαμε τον βασιλέα Πτολεμαίο σε ναυμαχία, και έχουμε την Κύπρο καθώς και 16800 στρατιώτες αιχμαλώτους. Και ο Αντίγονος είπε: "και συ μα το Δία χαίρε".

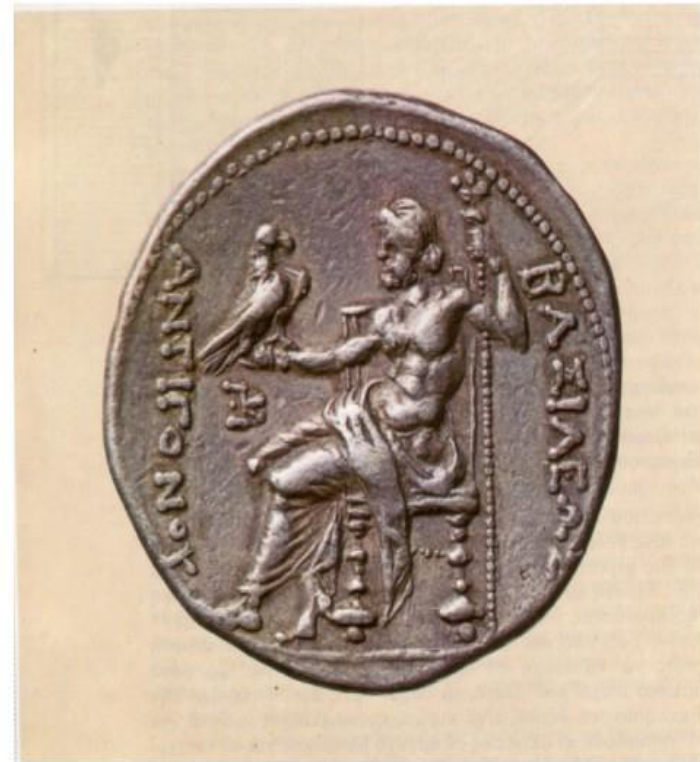
Για πρώτη φορά **το πλήθος** αποκάλεσε με επευφημίες **τον Αντίγονο και τον Δημήτριο βασιλείς**. Ο Αντίγονος λοιπόν **στέφθηκε αμέσως από τους φίλους** του, και, ταυτόχρονα, έστειλε στον γιο του Δημήτριο διάδημα που το συνόδευε με επιστολή όπου τον αποκαλούσε βασιλιά. Αλλά και οι φίλοι του **Πτολεμαίου** στην Αίγυπτο, μόλις τα έμαθαν αυτά, του απένειμαν τον τίτλο με δική τους πρωτοβουλία, για να μην φανεί ότι το ηθικό τους ήταν πεσμένο εξαιτίας της ήττας του. Με τον τρόπο αυτό οι ανταγωνισμοί εξώθησαν και τους άλλους διαδόχους σε ανάλογες πράξεις.

Νομίσματα του Δημήτριου Πολιορκητή μετά τη ναυμαχία της Σαλαμίνας και την απόκτηση του τίτλου του βασιλέα

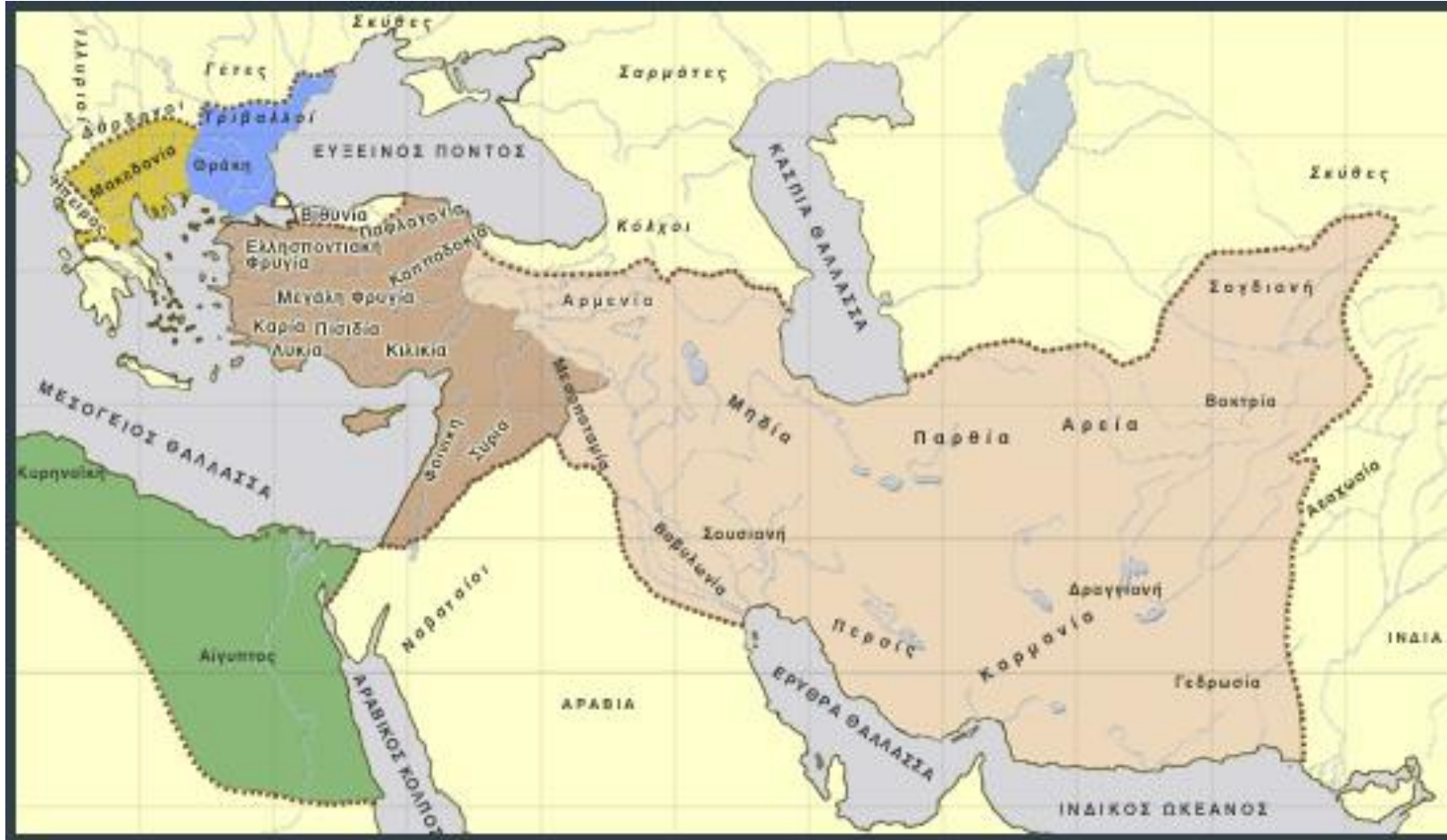
Νόμισμα του βασιλέα Αντίγονου του Μονόφθαλμου (306-301π.Χ.)

Λυσίμαχος (305-280 π.Χ.)

Τα ελληνιστικά βασίλεια το 303 π.Χ.

Βασίλειο Αντιγονιδών

Βασίλειο Λυσιμάχου

Βασίλειο Κασσάνδρου
(Μακεδονίας)

Βασίλειο Πτολεμαίων

Βασίλειο Σελευκιδών

Η περίοδος 301-276 π.Χ.

Παρά την ήττα στην Ιψό ο Δημήτριος ανέκαμψε λίγα χρόνια αργότερα. Κατέλαβε την Αθήνα το 295 π.Χ. και εκμεταλλευόμενος τις έριδες των γιων του νεκρού πια Κασσάνδρου κέρδισε και τη Μακεδονία το 294. Έκτισε μια νέα πόλη, τη Δημητριάδα, αλλά έχασε την Αθήνα το 287 π.Χ., ενώ η συνδυασμένη εισβολή του Λυσίμαχου από την Θράκη και του Πύρρου, βασιλιά της Ηπείρου, από τα δυτικά τον ανάγκασαν να εγκαταλείψει τη Μακεδονία και να επιχειρήσει μια τελευταία εκστρατεία στην Ασία, για να πεθάνει τελικά αιχμάλωτος στην αυλή του Σελεύκου. Την επόμενη χρονιά, το 285 ο Λυσίμαχος έδιωξε τον Πύρρο από τη δυτική Μακεδονία και τη Θεσσαλία και ανακηρύχθηκε ο ίδιος βασιλιάς των Μακεδόνων. Ο γιος του Δημήτριου Πολιορκητή, ο Αντίγονος Γονατάς, εξακολουθούσε να ελέγχει ως βασιλιάς ορισμένες πόλεις στη Νότια Ελλάδα (π.χ. Κόρινθος).

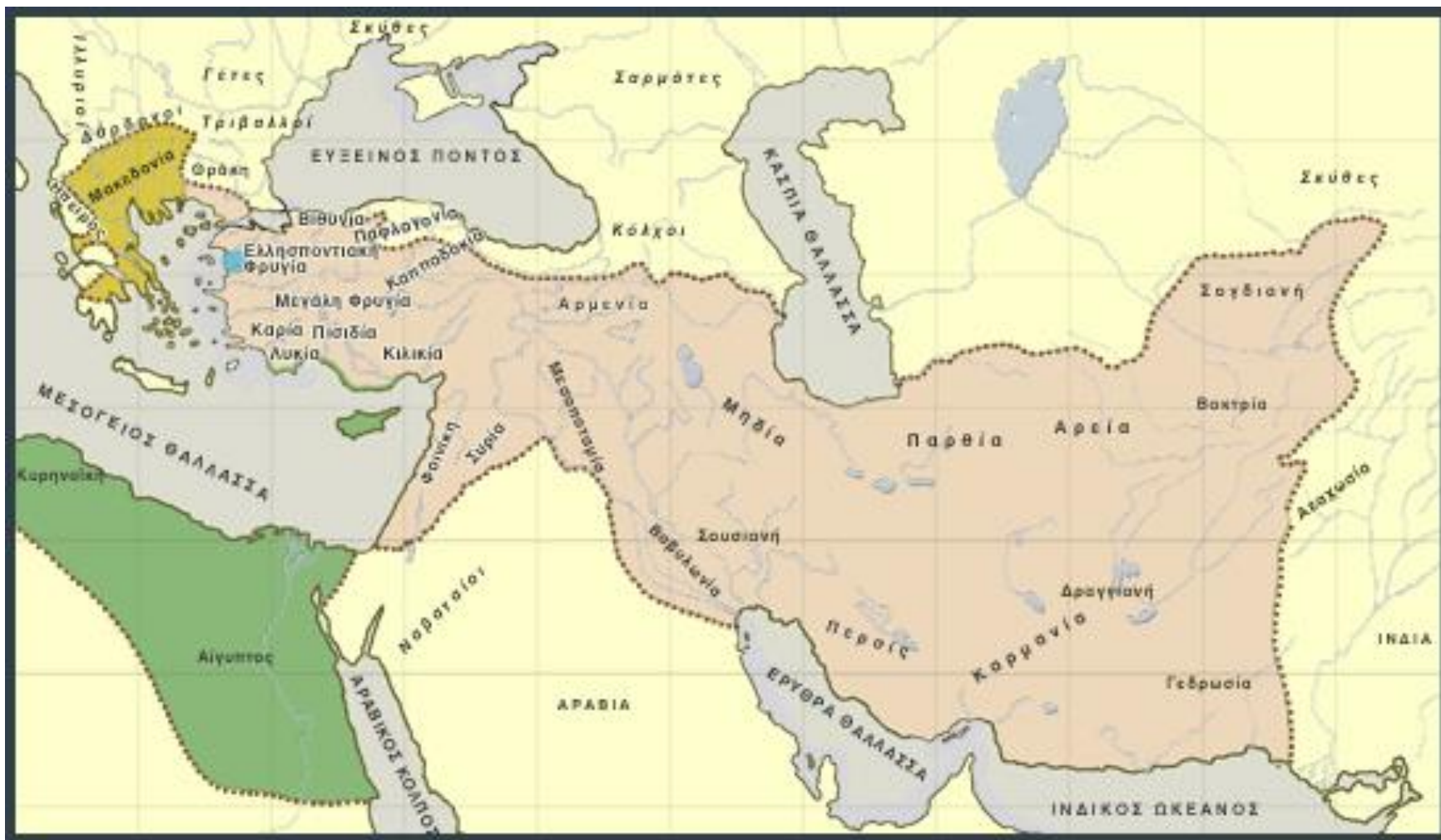
Το 282 π.Χ. ξέσπασε όμως πόλεμος μεταξύ Λυσίμαχου και Σελεύκου. Η αποφασιστική μάχη δόθηκε το 281 στο Κουροπέδιο και κατέληξε σε νίκη του Σελεύκου, ενώ ο Λυσίμαχος έπεφτε στο πεδίο της μάχης.

Μετά από αυτή τη νίκη ο Σέλευκος πέρασε στην Ευρώπη με σκοπό να ανακηρυχθεί βασιλιάς των Μακεδόνων, φθάνοντας πολύ κοντά στην ανασύσταση του κράτους του Αλεξάνδρου. Δολοφονήθηκε όμως από τον Πτολεμαίο Κεραυνό (γιο του Πτολεμαίου Α΄) που εναγωνίως ζητούσε έναν θρόνο για τον ίδιο. Κινητοποιώντας τους βετεράνους του Λυσίμαχου ο Πτολεμαίος Κεραυνός μπόρεσε να ανακηρυχθεί ο ίδιος βασιλιάς των Μακεδόνων στα τέλη του 281. Ο Πτολεμαίος Κεραυνός βρήκε όμως τον θάνατο πολεμώντας τους Κέλτες επιδρομείς το 279 και ακολούθησε χάος στη Μακεδονία. Από το χάος η Μακεδονία σώθηκε χάρη στον Αντίγονο Γονατά που νίκησε τους Γαλάτες στη μάχη της Λυσιμάχειας το 277 και τελικά ανακηρύχθηκε από τους Μακεδόνες βασιλιάς το 276.

Ελληνιστικά βασίλεια

- **Βασίλειο Πτολεμαίων** (ή Λαγιδών από τον Λάγο, τον πατέρα του Πτολεμαίου Α'): Αίγυπτος, Κυρήνη, Κύπρος, Κοίλη Συρία, Παλαιστίνη, Ν. ακτή Μ. Ασίας, πόλεις Κοινού Νησιωτών και β. Αιγαίου.
- **Βασίλειο Σελευκιδών**: β. Συρία, ν. Μεσοποταμία, Μ. Ασία, Ιράν όπου όμως έχαναν όλο και περισσότερα εδάφη.
- **Βασίλειο Αντιγονιδών**: Μακεδονία, Θράκη, Θεσσαλία (έλεγχος) και σημαντικές περιοχές τη Ελλάδα.
- **Βασίλειο Ατταλιδών**: Πρόκειται για το βασίλειο της Περγάμου. Ιδρυτής του ο θησαυροφύλακας του Λυσίμαχου, Φιλέταιρος. Τον τίτλο του βασιλιά παίρνει πάντως μόλις το 238 ο θετός γιος του Ευμένη Α', Άτταλος Α', μετά από τη μεγάλη νίκη του κατά των Γαλατών. Παγίωση δυναστειών επιγόνων, δηλ. απογόνων των διαδόχων του Αλέξανδρου. Διάσπαση αλλά και ομοιογένεια.

Τα ελληνιστικά βασίλεια το 270 π.Χ.

Οι βασικές πρακτικές των ελληνοιστικών μοναρχιών

- Α) Ανάπτυξη δεσμών με τον Αλέξανδρο και τον οίκο των Αργεαδών.
- Β) Θεϊκή καταγωγή
- Γ) Λατρεία του Αλέξανδρου μαζί με τους απογόνους της δυναστείας (Πτολεμαίοι, Σελευκίδες).
- Δ) Άνοδος στο θρόνο συνδεδεμένη με προσωπικά κατορθώματα, δοκιμασίες στο πεδίο της μάχης.
- Ε) Προγραμματική ίδρυση πόλεων με δυναστικές ονομασίες στις περιοχές που θέλουν να εδραιώσουν την κυριαρχία τους.

- ΣΤ) Συμβασιλεία .
- Ζ) Επιγαμίες, δεσμοί συγγένειας με άλλες δυναστείες.
- Η) Συγκρότηση αυλών που υποκαθιστούν την έλλειψη αριστοκρατίας, έχουν διοικητικό και πολιτιστικό χαρακτήρα, συγκροτούνται από ανθρώπους διαφορετικής κοινωνικής και γεωγραφικής προέλευσης (Έλληνες και Μακεδόνες που μπορεί να προέρχονταν από πόλεις του βασιλείου ή να ήταν μετανάστες από τον μητροπολιτικό ελλαδικό χώρο), «φίλοι» του βασιλέα.

Η αυλή των ελληνοιστικών βασιλέων – οι φίλοι
Διόδωρος ΧΧΙ 12, 292 π.Χ.

*... τῶν φίλων αὐτῶι συμβουλευόντων σώζειν ὅπως ποτε δύναται
... ἀπεκρίθη μὴ δίκαιον εἶναι καταλιπόντα τὴν δύναμιν καὶ
τοὺς φίλους ἰδία σωτηρίαν αἰσχροῦν πορίζεσθαι.*

Οι φίλοι του (ενν. του Λυσιμάχου) τον πίεζαν με τις συμβουλές τους να σώσει τον εαυτό του με οποιονδήποτε τρόπο ..., εκείνος τους αποκρίθηκε ότι δεν ήταν καθόλου τιμητικό να φροντίσει για τον εαυτό του εγκαταλείποντας τον στρατό και τους φίλους του

Διακηρύξεις ελευθερίας και αυτονομίας ελληνικών πόλεων

- 319 π.Χ. από τον Πολυπέρχοντα (Διόδωρος 18, 55, 2)
- 314 π.Χ. από τον Αντίγονο Μονόφθαλμο στη διακήρυξη της Τύρου (Διόδωρος 19, 61, 3)
- 314 π.Χ. από τον Πτολεμαίο Α' (Διόδωρος 19, 62, 1)
- 302 π.Χ. αναβίωση Ελληνικής Συμμαχίας από Δημήτριο Πολιορκητή - αυτονομία Ελλήνων (Διόδωρος 20, 102, 1)

Ιδιότητες του ελληνιστικού μονάρχη

- Α. Είναι κύριος του βασιλείου: γης, ανθρώπων, προσόδων (βασιλική γη, βασιλικοί λαοί/γεωργοί, βασιλικό ταμείο)
- Β. Έχει στρατιωτικές ικανότητες.
- Γ. Εγγυάται την ειρήνη και ασφάλεια στους υπηκόους του.
- Δ. Αποτελεί την ανώτατη νομοθετική, δικαστική, διοικητική αρχή. «Έμψυχος νόμος».
- Ε. Είναι φιλόανθρωπος, μεγαλόψυχος, ευεργέτης προς υπηκόους και φίλους.
- Είναι ευσεβής.

[Φέρουν τις επωνυμίες: Σωτήρ, Φιλόανθρωπος, Ευεργέτης, Επιφανής, Ευσεβής]

Στρατός των ελληνιστικών μοναρχιών

- Σχέση προσωπικού χαρακτήρα του βασιλέα με τον στρατό.
- Ο βασιλέας είναι εργοδότης των μισθοφόρων στρατιωτών του.
- Μόνιμα μισθοφορικά στρατεύματα ως δυνάμεις άμεσης δράσης.
- Εφεδρικά στρατεύματα τα οποία αποζημιώνονταν με παραχώρηση βασιλικής γης (κληρούχοι στην Αίγυπτο, κάτοικοι στο Σελευκιδικό βασίλειο)